

Asia: VN/26120/2023-OM-100

Hallinnollisten seuraamusmaksujen määrääminen tietosuojalainsäädännön rikkomuksista julkissektorilla

Lausunnonantajan lausunto

1. Kommentit lakiehdotuksista:

Valtiokonttori kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä.

Henkilötietojen käsittely Valtiokonttorissa perustuu virastolle laissa säädettyjen tehtävien toteuttamiseen. Tietojen käsittely tapahtuu huolellisesti ja tietosuojasäännöksiä noudattaen. Lakisääteisten tehtävien suorittaminen edellyttää myös erityisten henkilötietojen käsittelyä. Tietosuojasäännökset jättävät lainsoveltajalle huomattavasti harkintavaltaa monessa yksittäistapauksessa.

Valtiokonttori katsoo, että tietosuoja-asetuksen seuraamusmaksuja ei tulisi ulottaa viranomaisiin. Tällainen viranomaiseen kohdistuva rangaistusluonteinen hallinnollinen seuraamus olisi nykyisen oikeusjärjestyksen kannalta vieras menettely. Julkishallinnossa viranomaisten seuraamusmaksulla ei ehkä olisi myöskään vastaavanlaista vaikutusta kuin yksityissektorilla ottaen huomioon toiminnan budjettisidonnaisuuden.

Seuraamusmaksujen ulottaminen viranomaisiin tarkoittaisi myös poikkeusta vallitsevaan sääntelykäytäntöön. Esimerkiksi tällä hetkellä eduskunnan käsittelyssä oleva tekoälyasetuksen kansallisen liikkumavaran hallituksen esitys (HE 46/2025) ei sisällä tässä ehdotettua viranomaisiin ulotettua seuraamusmaksumenettelyä.

Rekisteröidyllä on mahdollisuus puuttua julkishallinnossa havaitsemiinsa epäkohtiin muun muassa hallintokantelulla. Toimintaa valvoo jo nykyisellään moni taho, esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamies. Virkamiehet toimivat virkavastuulla ja heitä koskee siten myös tietosuojan osalta laajempi vastuu työssä tapahtuneista virheistä kuin yksityisellä sektorilla toimivia.

2.1 Yleiset kommentit yksittäistä seuraamusmaksua koskevista vaikutuksista ja muista viranomaisvaikutuksista:

Hallinnollisen seuraamusmaksun uhka voisi vaikuttaa negatiivisesti palveluiden kehittämiseen sekä datan hyödyntämiseen ja tuoda epävarmuutta erityisesti tietojärjestelmähankkeisiin. Merkittävän maksun uhka voisi merkittävästi hidastaa ja estää Valtiokonttorissa käynnissä olevia digitalisaatioon liittyviä kehityshankkeita, joiden tarkoituksena on sujuvoittaa asiointia ja parantaa toiminnan tuottavuutta sekä osaltaan edesauttaa tarvittavien säästöjen saavuttamista. Tämä olisi ristiriidassa valtionhallinnon digitalisaation edistämistavoitteen kanssa.

2.2 Tunnistattekko muita kuin esitysluonnoksessa käsiteltyjä tilanteita, joissa seuraamusmaksua ei olisi mahdollista kohdistaa rekisterinpitäjänä (tai henkilötietojen käsittelijänä) toimivan viranomaisen tai julkishallinnon elimen toimintamenoihin tai muutoin suoraan kyseiselle viranomaiselle tai julkishallinnon elimelle, ja mistä syystä se ei ole mahdollista?

-

2.3 Tunnistattekko oman budjetin, määrärahojen tai muun rahoituksen käyttämisen valossa muita huomioitavia näkökohtia, joita voi liittyä yksittäiseen viranomaiselle tai julkishallinnon elimelle määrättävään seuraamusmaksuun?

Valtionhallinnon säästöpainet huomioiden esityksen mukaisen seuraamusmaksun määrääminen voisi johtaa merkittäviin häiriöihin Valtiokonttorin lakisääteisten tehtävien hoitamisessa. Käytännössä tämä näkyisi esimerkiksi käsittelyaikojen pitenemisenä ja siten lakisääteisten palveluiden heikentymisenä.

2.4 Täydennysehdotukset ja kommentit tietoyhteiskuntavaikutuksia koskeviin arvioihin:

Valtiohallinto on valtiovarainministeriön pilvipalvelulinjausten mukaisten siirtynyt hyödyntämään erinäisiä pilvipalveluita enenevässä määrin. Näiden palveluiden hyödyntäminen merkitsee usein laaja-alaista nojaamista palveluntarjoajien käytäntöihin, sillä pilvipalveluiden räätälöitävyys on tavanomaisesti vähäistä. Tämä kehitys voi hidastua, pysähtyä tai ottaa jopa takapakkia, sillä erinäisten uusien tekniikoiden hyödyntäminen saatetaan tämän jälkeen nähdä viranomaisissa vielä nykyistäkin suurempana riskinä.

2.5 Muut kommentit ehdotetun sääntelyn vaikutuksista:

Esityksessä korostetaan tarvetta yhdenvertaiseen kohteluun julkisen ja yksityisen sektorin välillä tietosuojalainsäädännön rikkomusten seuraamuksissa. Esityksen käytännön vaikutukset eivät kuitenkaan toteuttaisi aitoa yhdenvertaisuutta.

Virkamiehillä on jo nykyisellään virkavastuu, joka kattaa lainvastaisen toiminnan seuraamukset. Mikäli viranomaisille määrättäisiin lisäksi hallinnollisia seuraamusmaksuja, syntyisi tilanne, jossa julkisen sektorin toimijat olisivat tosiasiallisesti laajemmassa vastuussa kuin yksityisen sektorin toimijat.

Tämä voi johtaa epäsuorasti siihen, että viranomaiset joutuvat toimimaan varovaisuusperiaatetta korostavalla tavalla, mikä voi heikentää hallinnon tehokkuutta ja päätöksenteon rohkeutta. Lisäksi sääntelyn vaikutuksia virkamiesten oikeusturvaan ja työn houkuttelevuuteen tulisi arvioida tarkemmin.

Yhdenvertaisuuden tavoite ei saa johtaa tilanteeseen, jossa sääntely kohdistuu epäsymmetrisesti eri toimijaryhmiin. Esityksen jatkovalmistelussa tulisi siksi arvioida, miten virkavastuun ja hallinnollisten seuraamusten yhteisvaikutus vaikuttaa viranomaisten asemaan suhteessa yksityisiin toimijoihin.

3. Muut huomiot (tai lausuntonne) esitysluonnoksesta:

Esityksen tavoite yhdenvertaisuudesta julkisen ja yksityisen sektorin rekisterinpitäjien välillä on sinänsä kannatettava. Seuraamusmaksujen määrääminen viranomaisille ei kuitenkaan ota huomioon yksityissektorin ja julkisen sektorin perustavanlaatuisia eroavaisuuksia.

Myös perustuslakivaliokunta on aiemmin tietosuojalakiehdotusta koskevassa lausunnossaan (PeVL 14/2018 vp) huomauttanut viranomaisten velvollisuudesta hoitaa lakisääteiset tehtävänsä kaikissa tilanteissa. Viranomaistoiminnan budjettisidonnaisuuden takia viranomaisille tietosuojalainsäädännön rikkomisesta seuraavan seuraamuksen vaikutus ei ole julkisella sektorilla samanlainen kuin yksityisellä sektorilla.

Esitetyt seuraamusmaksut eivät asettaisi yksityisiä yhteisöjä ja julkisyhteisöä keskenään samankaltaiseen asemaan. Yksityisellä toimijalla on mahdollisuus kattaa mahdollinen maksu tekemästään voitosta. Viranomaiselle määrättävä seuraamusmaksu tulisi maksettavaksi valtion budjetista, jonne seuraamusmaksuna maksetut varat myös päätyisivät. Seuraamusmaksuun ei olisi mahdollista varautua etukäteen.

Tietoturvaloukkauksen kohteeksi joutuneella on mahdollisuus vaatia rahallista vahingonkorvausta henkilötietojen tietoturvaloukkauksesta, mikä jo nykyisellään toimii taloudellisena kannustimena tietosuojasäännösten noudattamiseksi ottaen erityisesti huomioon Valtiokonttorin rekisteröityjen suuri määrä.

Galkin Denis
Valtiokonttori